יז א מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הלכה ב סמג עשין סח טוש"ע ח"מ סימן תי סעיף א:

יח ב ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סימן תי סעיף כא וסימן תיב סעיף ה:

יט ה מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סימן תיא סעיף א:

כ ו מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה ט ופ"ו מהלכות רוצח הלכה א:

[לעיל ג: ו. לקמן נא: מח:]

[לקמן נג.]

[נדרים כז. ע"ז נד.]

לקמן נ. נא: ב"מ פב:

[עי' תוס' ב"מ קיח. ד"ה וזמן]

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שור ולא וכו' מכופר ממעטינן

אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי מכדי אבנו וסכינו ומשאו *מבורו למדנו וכולן אני קורא בהן שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לענין נזקין אדם חייב וכלים פטורין ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא מתיב רב אושעיא ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן אמרו *נפל לתוכו שור וכליו ונשתברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים הא למה זה דומה לאבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו אדרבה מה דומה לזה מבעי ליה אלא מאי דומה לזה אבנו וסכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך אם הטיח צלוחיתו באבן חייב רישא קשיא לרב וסיפא קשיא לשמואל ולטעמיך תיקשי לך היא גופא (*קשיא) רישא פטור וסיפא חייב אלא רב מתרץ לטעמיה ושמואל מתרץ לטעמיה רב מתרץ לטעמיה במה דברים אמורים כשהפקירן אבל לא הפקירן חייב לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב ושמואל מתרץ לטעמיה השתא דאמרת אבנו סכינו ומשאו כבורו דמי לר' יהודה *דמחייב על נזקי כלים בבור לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב א"ר אלעזר לא שנו אלא שנתקל באבן ונשוף באבן אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור כמאן דלא *כר' נתן איכא דאמרי א"ר אלעזר לא תימא בנתקל באבן ונשוף באבן הוא דמחייב אבל נתקל בקרקע ונשוף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונשוף באבן חייב כמאן כר' נתן: ר' יהודה אומר במתכוון חייב [וכו']: ה"ד מתכוון אמר רבה במתכוון להורידה למטה מכתיפו א"ל אביי מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה א"ל אין מחייב היה ר"מ אפי' אונה בידו אמאי אנוס הוא *ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר וכי תימא ה"מ לענין קטלא אבל לענין נזקין חייב והתניא *נשברה כדו ולא סלקו נפל גמלו ולא העמידו ר"מ *מחייב בהזיקן וחכמים אומרים פטור

אבל · הוזק הוא עצמו פטור : קרקע עולם · שאין לה בעלים : הזיקתו · וממונו של זה גרמא בעלמא עבד ליה ורב לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו : מבורו למדנו · בפ"ק (דף ו.) : שור ולא אדם חמור ולא כלים · והני מילי תורה אור היכא דמת האדם דקרא במיתה משתעי דכתיב והמת יהיה לו אבל בנזק אדם חייב בעל הבור דקרא מכופר (א)ממעטינן: וכלים פטורין · על נזקי כלים פטור בעל הבור דשבירתן זו היא מיתתן ומתניתין נמי מימיו בורו הוא הלכך כי חייב על נזקי הגוף חייביה ולא על הכלים : ורב ה"מ · דתקלתו למדנו מבורו : דאפקרינהו · כי בור דסבר רב בור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו הוא דחייבתו : אבל לא אפקרינהו ממונו הוא · ומשורו למדנו הלכך טיטף כלי ממונו דמזיק עבד אבל נזק הגוף קרקע עולם עבדה ושמואל סבר בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו נמי משתעי קרא ופטר בו את הכלים הלכך מתני' אע"ג דלא אפקרינהו בורו הוי ומאי דקתני חייב בהיזק גופו קמיירי ולא בכליו ואע"ג דקרקע עולם עבדה ליה חייב דשמואל לטעמיה דאמר לקמן (דף נ:) בור שחייבה עליו תורה להבלו וכ"ש לחבטו ואע"ג דקרקע עולם אזקתיה : נשתברו · בכלי השור שייכא שבירה כגון עול וסולמנין קריעה שייכא במרדעת של חמור : הא למה זה דומה אדרבה · הוה כתיבא בלא כתיבא : אלא מה דומה לזה כו' · דאם הוזקו בהם כלים או נתקל בהן אדם ומת פטור : רישא · דקתני אבנו וסכינו דומין לבור : קשיא לרב · ס"ד אפי' בדלא אפקריה מיירי: וסיפא · דקתני אם הטיח אחר צלוחיתו באבן של זה חייב : קשיא לשמואל · דהשתא משמע דמשורו למדנו : בד"א · דאבנו דומה לבור כשהפקירו : לר' יהודה דמחייב על נזקי כלים בבור · בפרק שור שנגח את הפרה (לקמן דף נג:) : לא שנו · דהטיח צלוחיתו באבן חייב : אלא שנתקל באבן ונשוף · הכלי באבן : פטור · דקרקע גרמה לו : דלא כר' נתן · דאמר לקמן (דף נג.) בשור שדחף את חבירו לבור כל היכא דליכא לאשתלומי מהאי שור משתלם מבור האי דעבד ליה היזקא : במתכוון להורידה למטה מכתיפו · ונתקל והוטחה בכותל חייב דנתקל פושע הוא: אמר אביי מכלל · דר"מ דמחמיר טפי מחייב: אפי' נפשרה · נימוחה הכד מעצמה על כתיפו דהוי אונס: נפשרה · נימוחה כדמתרגמינן (שמות טז) וחם השמש ונמס פשר : אפילו אונה בידו · אפילו נפשרה מעצמה שלא נפלה מידו אלא נימוחה ונשאר האוזן בידו :

אבל הוא עצמו פטור דקרקע עולם הזיקתו · ולא בעי למימר שהוזק הוא עצמו במים דלישנא משמע שהוחלק עצמו במים ולא שהוזק בהן ובאפקריה לא מצי לאוקמי דא"כ לא מחייב לא אכלים ולא על עצמו :

ה"מ היכא דאפקרינהו · פ"ה דסבר רב דבור שחייבה עליו תורה בהפקיר רשותו ובורו וא"ת דבשמעתין דמחזרת (לעיל דף כט.) ר"ל דרב סבר בור ברשותו חייב ושמואל סבר דפטור ופי' שם בקונט' דפליגי בהפקיר רשותו ולא הפקיר בורו וי"ל דלא קיימא מסקנא דהתם הכי ומיהו נראה דרב מצי סבר שפיר דהפקיר רשותו ולא בורו נמי חייב אע"ג דאבנו וסכינו ומשאו דלא אפקרינהו לא הוי בור לרב היינו משום דעדיפי מבור ואיכא נמי לחיוביהו משום שור ולחייב בהן את הכלים אבל בור ברשותו ליכא לחיובי משור דשור ברשותו פטור כדתנן (לעיל דף ט:) חוץ מרשות המיוחדת למזיק לכל הפחות בור הוי ופטור על הכלים ושמואל דסבר הכא דאפילו לא אפקרינהו הוי בור מצי סבר דבור ברשותו פטור לגמרי ואפילו בור לא הוי דמצי א"ל ברשותי מאי בעית ומה שבקונטרס רצה לחייב בהפקיר רשותו ובורו כמו בחופר בור ברה"ר אין נראה לר"י דחופר בור ברה"ר חפר בור באיסור וכן חפר בור ברשותו סמוך לרה"ר באיסור חפרו ואפילו חופר באמצע רשותו והפקיר רשותו ולא בורו כיון דשלו הוא חייב להסיר התקלה כדאמרינן בהפרה (לקמן דף מח. ושם) דכיון דאית ליה לממלייה ולא מלייה כמאן דכרייה דמי *אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מחייב תדע דבפ' הפרה (לקמן נא.) דחקינן לאשכוחי בור של שני שותפין :

ונשוף באבן · דוקא נקיט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל *מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור והא דלעיל דמחייב שמואל צריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואע"ג דשור שדחף חבירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו :

אמר רבה במתכוון להורידה כו' · רבה לא בעי לאוקמי במתכוון לשבור כדמוקי לה אביי לקמן משום דנשברה כדו דקאמר ת"ק משמע דנשברה מאליו עלה קאתי ר' יהודה לחלק בין מתכוון לשאין מתכוון וא"ת והא ר' יהודה אית ליה בפרק האומנין (ב"מ דף פב: ושם*) דנתקל לאו פושע הוא גבי מעביר חבית ממקום למקום ונשברה דקאמר ר' יהודה שומר חנם ישבע נושא שכר ישלם ומפרש התם האי כדיניה והאי כדיניה ואין לומר דמתכוון להורידה דהכא הוי פושע טפי דא"כ היכי דייק מכלל דמחייב ר"מ אפילו נפשרה דלמא בנתקל דוקא מחייב אבל נפשרה דהוי אונס טפי לא וי"ל דקסבר רבה כי היכי דאמרינן התם לר"מ דשבועה זו תקנת חכמים היא בשומר שכר ה"נ לרבי יהודה תקנת חכמים היא בשומר חנם אלא דקסבר רבי יהודה דבשומר שכר לא רצו חכמים להקל : **ואונס** רחמנא פטריה · ומפצע תחת פצע לא מרבינן אונס גמור כדפירשתי לעיל (דף כז:*) : **והתניא** נשברה כדו כו' · וא"ת והיכי מייתי מברייתא דפטר ר"מ בקנקנים ברוח שאינה מצויה דלמא ה"מ לענין שאר נזקין אבל מתני' איכא לאוקמי באדם המזיק דבדרך הלוכו נפלו החרסים על האדם מכחו ואדם המזיק חייב ברוח שאינה מצויה כדאמרינן לעיל סוף פרק שני (דף כז.) וי"ל דבמתניתין נמי קתני והוחלק אחד במים דתקלת מימיו הוא ולא אדם המזיק ולמה מחייב שם ר"מ יותר מבקנקנים וא"ת ומאי פריך מולנערה לא תעשה דבר דבנפשרה ודאי מחייב ר"מ אע"פ שהנפילה היתה באונס מ"מ אחר כך היה לו לסלק וי"ל דרבי מאיר מחייב בכל ענין אף על פי שלא היה לו פנאי לסלק :

[ד"ה וסבר]

[ד"ה ושמואל]

פליגי

רבינו חננאל

ופטור מן המעשר : [מתני'] נשברה כדו ברה"ר והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית חייב · אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא שנטנפו כליו במים אבל הוא עצמו אם הוזק פטור מאי טעמא קרקע עולם הזיקתו · אמר ליה שמואל מכדי אבנו סכינו ומשאו שהזיקו מבור למדנו ואלו כמו אבנו הן בכולן אני קורא בהן ונפל שמה שור שור ולא אדם חמור ולא כלים והני מילי לענין קטלא אבל לנזקים אדם חייב נמי וכלים פטורים דתניא למה זה דומה וכו' · ותריצנא מה דומה לזה מניח אבנו וצלוחיתו לרשות הרבים והוזק בהן אחר חייב בנזקי אדם ופטור בנזקי צלוחית · ומשני רב היכא דאפקרינהו להני אבנו סכינו ומשאו פטור בנזקי כלים אבל לא אפקרינהו ממוניה נינהו וכשורו הן חשובין שחייב בנזקי הכלים הלכך לרב הוי ממוניה וחייב בכלים ושמואל כל תקלה ברה"ר בור חשיב ליה וחייב בנזקי אדם ופטור בנזקי כלים ואותבינן עלייהו ונפל שמה שור או חמור שור ולא אדם חמור ולא כלים מכאן [אמרו] נפל לתוכו שור וכליו ונשברו חמור וכליו ונתקרעו חייב על הבהמה ופטור על הכלים מה דומה לזה אבנו סכינו ומשאו שהניחן ברה"ר והזיקו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב · הא מתניתא קשיא לתרוייהו והיא גופה קשיא רישא אסיפא רישא קתני ופטור על הכלים וסיפא קתני הטיח צלוחיתו חייב. רב מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה ופטור על הכלים בד"א כשהפקירן אבל לא הפקירן אפי' בכלים חייב דממוניה נינהו לפיכך הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן שמואל מתרץ לטעמיה חייב על הבהמה (ופטור על הבהמה) ופטור על הכלים דכבור נינהו לפיכך פטור בכלים. ולר' יהודה דמחייב אנזקי כלים בבור הטיח צלוחיתו באבן חייב בעל האבן · חלוקת ר' יהודה ורבנן בסוף פרק שור שנגח את הפרה · אמר ר' אלעזר לא שנו כו' איכא דאמרי אמר ר' אלעזר לא תימא נתקל באבן הוא אבל נתקל בקרקע ונישף באבן פטור אלא אפילו נתקל בקרקע ונישף באבן חייב כמאן כר' נתן פי' כיון לדברי הכל אבנו כשהפקירו בור הוא · אמר ר' אלעזר נתקל שור וכיוצא בו בקרקע ונחבט באבן ונשבר חייב בעל האבן כי הוא בעל הבור ודומה הקרקע הזה לשור שדחף את שור אחר לאבן שהוא בור ואמרי' כמאן כר' נתן · רבנן כי האי גוונא פטרי ליה לבעל הבור דתניא שור שדחף את חבירו לבור בעל השור חייב בעל הבור פטור ר' נתן אומר זה משלם מחצה וזה משלם מחצה · ואסיק' לר' נתן תמן בעיקר פלוגתייהו כל היכא דליכא לאשתלומי מתורא משתלם מריה דבירא כוליה הזיקו הלכך כיון דקאמר ר' אלעזר חייב כמאן כר' נתן כיון דליכא לאשתלומי מן הקרקע משתלם כל הנזק מבעל האבן · וחלוקת ר' נתן ורבנן ופירוש טעמן בפ' שור שנגח את הפרה באחריתו וקיימא לן כשמואל דקי"ל כוותיה בדיני וכר' אלעזר אליבא דר' נתן : פיס' ר' יהודה אומר במתכוון חייב כו' דייקינן מדקתני ר' יהודה במתכוון חייב ואוקמ' רבה במתכוון להורידה למטה מכתיפו ונפלה ונשברה מכלל דת"ק דהוא ר' מאיר מחייב אפי' אונו בידו ואמאי אנוס הוא ואונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה

גליון הש"ס תוס' ד"ה ס"מ כו' אבל הפקיר רשותו ובורו · עיין לעיל דף ו ע"א תוספות ד"ה מה לבור : שם ד"ה ונשוף כו' מודה הכא דפטור · עיין לקמן דף נ ע"ב תוספות ד"ה לשמואל :